

IDENTITEET JA EESTI KIRJANDUS

Valikkursus gümnaasiumis

Kursuse lühikirjeldus

Valikkursus „Identiteet ja eesti kirjandus“ käsitleb kirjandust kui identiteediloome vahendit, mis nii kujutab kui ka kujundab individuaalseid ja kollektiivseid identiteete, sh sotsiaalset, rahvuslikku, kultuurilist identiteeti. Identiteet on määratletav kui suhe teise, see kujuneb dialoogilise protsessi käigus samastumiste ja eristumiste pingeväljas. Tänapäeva maailmas, kus identiteediküsimused on muutunud järjest probleemsemaks, seetõttu ka aktuaalsemaks, on oluline teada ja mõista nii mineviku kui ka oleviku kirjandustekstidesse talletatud individuaalset ja kollektiivset mälu kogemust.

Kursus on üles ehitatud temaatiliselt, selle fookuses on rahvusliku identiteediga – eeskätt eestlusega – seotud teemad ja probleemid nii ajaloo kui ka tänapäeva vaatenurgast. Laiemalt käsitletakse mitmesuguseid rahvuskultuurilisi identiteete, mille tuumväärtused avanevad kirjanduslike narratiivide (lugude) ja kujundite (sümbolite) kaudu. Jätkuvalt on kirjandusõpetuses esiplaanil kirjandustekstide, nii tervikteoste kui ka katkendite lugemine, nende analüüsimine ja tõlgendamine eri identiteedivormide käsitlemise aspektist.

Kursuse õppesisu aitab õpilasel mõista kirjanduse rolli identiteetide peegeldaja ja kujundajana ning näidata, kuidas identiteetid ajas ja ruumis dünaamilise ja dialoogilise protsessi käigus muutuvad. Teoste valik suunab õpilast lugema eeskätt Eesti autorite kirjandust ja väärtustama seda kui rahvuskultuurilist identiteeti vahendavat lugemisvara. Identiteediga seotud põhimõistete tundmine aitab hõlpsamalt analüüsida ja mõista kirjandusteoseid.

Õppesisus on nimetatud konkreetseid teoseid eesti kirjandusest, selleks et juhatada õpetajad nende tekstide juurde, mis võimaldavad vaadelda eri identiteedivorme. Samas on õppesisu avatud, st õpetaja saab ise õpilastest lähtuvalt huvipakkuvaid teoseid valida ja konkreetseid teemasid esile tõsta. Kõikide õppesisu teemade käsitlemine ei ole tingimata vajalik, õpetaja võib teha erinevaid valikuid ja rõhutusi, lähtudes õpilaste huvidest, vajadustest ja võimetest.

Identiteediteemasse süüvimisel on õpetajale abiks Martin Ehala raamat „Identiteedimärgid. Ühtekuuluvuse anatoomia“ (Künnimees, 2018), samuti aitab identiteediga seotud mõistestikku seletada ja korrastada Juri Lotmani artikkel „Kultuurimälu“ (vt Akadeemia 2013, nr 10) ning Jan Assmanni artikkel „Kollektiivne mälu ja kultuuriline identiteet“ (vt Akadeemia 2012, nr 10).

Õppe- ja kasvatuseesmärgid

1. Teadmised: õpilane mõistab kirjanduse rolli identiteetide peegeldaja ja kujundajana, selgitab kirjandusteoste tuginedes identiteedi olemust, teab selle funktsioone ja eri vorme, tunneb olulisemaid rahvuskultuurilist identiteeti, sh eesti ajaloo ja kultuuri pöördepunkte kajastavaid teoseid.
2. Oskused: õpilane analüüsib personaalse ja kollektiivse identiteedi kujutamist eri ajajärgude kirjandusteostes, seostab eesti kirjandust ühiskondlike ja kultuuriliste teemade, probleemide ning sündmustega.
3. Hoiakud: õpilane arendab kirjandustekstide analüüsi ja tõlgenduse kaudu oma arusaamist üldinimlikest, ühiskondlikest ja kultuurilistest väärtustest, kujundab seeläbi oma sotsiaalset, kultuuri- ja väärtuspädevust ning mõtestab enda ja teistega seotud kollektiivseid identiteete.

Õpitulemused

Õpilane:

1. Loeb läbi vähemalt neli eesti kirjanduse tervikteost, vahendab oma lugemis- ja kultuurikogemust nii rühmaaruteludes kui ka individuaalses tekstiloomes.
2. Analüüsib ja tõlgendab individuaalse või kollektiivse identiteedi kujutamist eri ajajärgude kirjandusteostes.

3. Kirjeldab ja võrdleb kirjandusteoste tuginedes eestlase kultuurimälu ja väärtusmaailma muutumist eri ajajärkudel.
4. Arutleb loetud teosele või tekstikatkendile tuginedes ühiskondlike ja kultuuriliste teemade, probleemide ja sündmuste üle ning toob nende kohta tekstist näiteid.
5. Kasutab tekstianalüüsis õigesti kirjanduse põhimõisteid ja laiendab kirjandustekstidele tuginedes oma sõnavara.

Õppesisu

Identiteedi olemus, funktsioonid ja vormid. Individuaalne ja kollektiivne identiteet. Kirjandus identiteetide peegeldaja ja kujundajana. Kirjandus kui kollektiivne kultuurimälu. Kirjanduskaanon. Mina ja teine, oma ja võõras kirjanduses. Rahvuslikud narratiivid, sümbol- ja väärtussüsteemid kirjanduses. Identiteedi seos väärtuste ja traditsioonidega. Kirjaniku personaalne identiteet ja autoripositsioon.

Eesti ajaloo ja kultuuri pöördepunktid ning nende kajastused kirjanduses.

Rahvuslik ärkamisaeg. Lydia Koidula luule. Friedrich Reinhold Kreutzwaldi „Kalevipoeg“ kui tüvitekst. Jaan Kross „Pöördtoolitund“ või „Doktor Karelli raske öö“. Madis Kõiv ja Vaino Vahing „Faehlmann“, Loone Ots „Koidula veri“.

Eesti kirjandus rahvuslikus ja euroopalikus kontekstis. Noor-Eesti rühmitus. Gustav Suitsu, Marie Underi ja Henrik Visnapuu luule. Friedebert Tuglase novelle. Ilmar Talve „Maapagu“. Hasso Krull „Euroopa“.

Mälu- ja traumakirjandus. Sõda ja selle järelmõjud. Karl Ristikivi „Hingede öö“, Mats Traat „Tants aurukatla ümber“, Arved Viirlaid „Ristideta hauad“, Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“, Ene Mihkelson „Ahasveeruse uni“ jt. Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“.

Okupatsioon ja nõukogude aeg. Eestlane paguluses. Juhan Smuuli poeeme. Helga Nõu „Tiiger, tiiger“, Valev Uibopuu „Keegi ei kuule meid“, Raimond Kaugver „Nelikümmend küünalt“, Arvo Valton „Kaheksa jaapanlannat“, Andrei Hvostov „Sillamäe passioon“ või „Sinised mäed“ jt. Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“.

Eestlane ja eestlus kirjanduspildis. Põlvkondlikud püüdlused ja ideaalid. Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“, Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ II, Jaan Kross „Wikmani poisid“ või „Paigallend“, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“, Indrek Hargla „French ja Koulu“, Ervin Õunapuu „Eesti gootika“, Mehis Heinsaar „Esimese eestlase jutustus“, Urmas Vadi „Neverland“ jt. Juhan Smuul „Polkovniku lesk“, Jaan Tätte „Ristumine peateega“ jt.

Eestlase kuvand luules. Juhan Liiv, Hando Runnel, Paul-Eerik Rummo, Karl Ristikivi, Kalju Lepik, Juhan Viiding, Doris Kareva, Chalise, Kivisildnik, François Serpent, Jürgen Rooste, Kristiina Ehin jt.

Lokaalne ja globaalne identiteet. Eestlane laias maailmas. Reisikiri. August Gailit „Ekke Moor“, Emil Tode „Piiririik“, Tõnu Õnnepalu „Pariis“, „Aaker“ või „Lõpmatus“, Mihkel Mutt „Eesti ümberlõikaja“ jt. Minu-sarja reisiraamatud.

Kohaidentiteet minevikus ja tänapäeval. Eestlase elukeskkond. Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ IV, August Mälk „Õitsev meri“, Mati Unt „Sügisball“, Nikolai Baturin „Karu süda“, Tõnu Õnnepalu „Paradiis“ jt.

Rahvuskultuuriline identiteet muutumas ajas. Anton Hansen Tammsaare „Ma armastasin sakslast“, Mari Saat „Lasnamäe lunastaja“, Jaan Kaplinski „Seesama jõgi“, Andrei Hvostov „Võõrad lood“, Valdur Mikita „Kukeseene kuulamise kunst“ jt.

Kollektiivsed identiteetid pingeväljas. Soolise, vanuselise, põlvkondliku, etnilise, keelelise, usulise jm identiteedi kajastusi kirjanduses. Murdekeelne kirjandus: Mats Traat, Madis Kõiv, Kauksi Ülle, Aapo Ilves jt. Eestivene kirjandus: Igor Kotjuh, Andrei Ivanov, Sveta Grigorjeva jt. Subkultuurilised identiteetid: punk- ja räpluule. Põlvkondliku elutunnetuse kajastusi: Jim Ashilevi „Ma olen elus olemise tunne“ jt. Ajakiri Värske Rõhk.

Mõisted: identiteet, kirjanduskaanon, kollektiivne identiteet, kultuurimälu, murdeluule, mälu kirjandus, pagulaskirjandus, punkluule, rahvuskirjandus, reisikiri, räpluule, subkultuur, sümbol, traumakirjandus.

Pädevused ja läbivad teemad

Valikkursuses „Identiteet ja eesti kirjandus“ käsitletav õppesisu ja taotletavad õpitulemused võimaldavad

- 1) **kujundada üldpädevusi**, esmajoones kultuuri- ja väärtuspädevust ning sotsiaalset ja kodanikupädevust: hinnata inimsuhteid ja -tegevusi väärtushoiakute ja moraalnormide seisukohast, tajuda, analüüsida ja väärtustada oma seotust teiste inimeste ja ühiskonnaga, maa- ja linnakeskkonnaga, oma ja teiste maade ja rahvaste kultuuriga, olla salliv, koostööaldis ja panustada ühiste eesmärkide saavutamisse, hinnata üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi, väärtustada inimlikku ja kultuurilist mitmekesisust, teadvustada oma väärtushinnanguid, toimida aktiivse ja vastutustundliku kodanikuna, tunnustada ja austada kollektiivide, sh religioonide ja rahvuste omapära, toetada eri ajastute ja ühiskonnaelu kajastavate tekstide lugemise kaudu sotsiaalse sidususe kujunemist jne;
- 2) **lõimida valdkonnapädevusi ja teisi ainevaldkondi**: mõista kirjanduse ühiskondlikku, ajaloolist ja kultuurilist väärtust ning tähtsust iseenda arengus, väärtustada kirjandust kui rahvuskultuuri kandjat ja avaliku suhtluse vahendit, teadvustada keelt identiteedi osana, mõista, analüüsida ja hinnata kriitiliselt erinevaid kirjandustekste ning eri allikates ja keskkondades pakutavat teavet, arendada lugedes oma tunde-, kogemus- ja mõttemaailma, täiendada enda keele- ja kultuuriteadmisi, uurida ja võrrelda ühiskondlikke ja kultuurilisi sündmusi ning nähtusi nii mineviku kui ka tänapäeva vaatepunktist (lõiming ajaloo), vaadelda kollektiivseid identiteete ühiskonnaprotsesside dünaamika kontekstis (lõiming ühiskonnaõpetusega), tunnetada rahvuskultuurilist identiteeti keelelise identiteedi omandamise kaudu (lõiming eesti keelega), jne;
- 3) **toetada läbivate teemade** „Kultuuriline identiteet“ ja „Väärtused ja kõlblus“ käsitlemist: mõista ennast kultuuri kandjana, edasiviija ja vahendajana, suhtuda sallivalt ja lugupidavalt teiste kultuuride esindajatesse, nende tavadesse ja loomingsusse, taunida diskrimineerimist, õppida tundma ning väärtustama oma ja teiste kultuuride pärandit ja eripärasid, õppida tundma ning võrdlema mineviku ja nüüdisaja ühiskondade kultuurilist mitmekesisust, omandada teadmisi rahvuskultuuri kujunemise ja muutumise kohta, analüüsida kriitiliselt ja argumenteeritult väärtusi ja kõlbelsi norme, erinevaid väärtussüsteeme ja nende seoseid ajaloolis-kultuurilise kontekstiga, religiooni ja maailmavaatega, arutleda isiklike väärtushoiakute ning kõlbeliste tõekspidamiste üle, tegutseda erinevaid vaateid ja seisukohti respektierides, mõista, et mitmekesisus on ühiskonna rikkuse ja arengu tingimus, jne.

Valikkursuse „Identiteet ja eesti kirjandus“ õppeprotsessi kirjeldus¹

Õppesisu

1. Identiteediga seotud probleeme ja mõisteid. (2 tundi)

Identiteedi olemus, funktsioonid ja vormid. Individuaalne ja kollektiivne identiteet. Kirjandus identiteetide peegeldaja ja kujundajana. Kirjandus kui kollektiivne kultuurimälu. Kirjanduskaanon. Mina ja teine, oma ja võõras kirjanduses. Rahvuslikud narratiivid, sümbol- ja väärtussüsteemid kirjanduses. Identiteedi seos väärtuste ja traditsioonidega. Kirjaniku personaalne identiteet ja autoripositsioon.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- selgitab identiteedi olemust, arutleb selle funktsioonide ja vormide üle, toob näiteid iseenda elust, kirjandusest ja eesti ajaloo;
- tutvub õpetaja juhendamisel identiteediteemat käsitlevate veebilehtede ja netitekstidega, leiab seletused identiteediga seotud põhimõistetele ning seletab neid omasõnaliselt (lõiming meediaõpetusega);
- kuulab ERRi arhiivist kultuurisaate „[Vita brevis](#)“ [identiteediteemalisi arutelusid](#), toob välja saates kõlanud probleeme, argumente ja näiteid (lõiming eesti keelega);
- koostab ajatelje, kuhu kannab eesti ajaloo olulisemad sündmused, ühiskondlikud ja kultuurilised pöördepunktid (lõiming ajaloo).

2. Rahvuslik ärkamisaeg. (4 tundi)

Lydia Koidula luule. Friedrich Reinhold Kreutzwaldi „Kalevipoeg“ kui tüvitekst. Jaan Kross „Pöördtoolitund“ või „Doktor Karelli raske öö“. Madis Kõiv ja Vaino Vahing „Faehlmann“, Loone Ots „Koidula veri“.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- loeb tekstikatkendeid eelpool nimetatud teoste hulgast, vastab analüüsi-, väärtus- ja rakendusküsimustele;
- arutleb rahvusliku ärkamisaja sündmuste ja mõtteviisi mõju ning tähtsuse üle rahvuskultuurilise identiteedi kujunemisel (lõiming ajaloo);
- leiab tekstidest tsitaate, mis illustreerivad mõnda personaalse või kollektiivse identiteedi aspekti, ning põhjendab tsitaatide valikut;
- nimetab näiteid rahvusliku ärkamisaja kultuuripärandi kajastustest järgnevas kirjandusloos, teab „Kalevipoja“ kui tüviteksti kultuuriloolisi siirdeid (lõiming kunsti ja muusikaga).

3. Eesti kirjandus rahvuslikus ja euroopalikus kontekstis. (3 tundi)

Noor-Eesti rühmitus. Gustav Suitsu, Marie Underi ja Henrik Visnapuu luule. Friedebert Tuglase novelle. Ilmar Talve „Maapagu“. Hasso Krull „Euroopa“.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- tutvub Eesti Kirjandusmuuseumi [veebilehga](#), arutleb Noor-Eesti rühmituse rolli üle eestiliku ja euroopaliku identiteedi loomisel,
- nimetab nooreestilikku vaimsust vahendavaid ja tähtsustavaid kirjanduslikke tõlgendusi, loeb Noor-Eesti teemal mõnda kirjanduskriitilist käsitlust (nt ajakiri Methis, 2008, nr 1–2; ajakiri Edasi.org, 27.10.2019,

¹ Alljärgnev on vaid üks võimalus valikkursuse õppeprotsessi üles ehitada, õppesisu ja õppetegevusi valida ning järjestada, nende ajalist mahtu kavandada. Kõikide õppesisu teemade ja autorite käsitlemine ei ole tingimata vajalik, õpetaja võib teha erinevaid valikuid ja rõhutusi, lähtudes õpilaste huvidest, vajadustest ja võimetest. Lugemistekstide puhul pole õppeprotsessi kirjelduses kindlaid valikuid tehtud: eeldatakse, et kursuse käigus loetakse erinevate Eesti autorite tekstikatkendeid ja vähemalt neli tervikteost.

R. Veidemanni artikkel „Eesti kultuuri olemised ja saamised“);

- kirjutab üksi või rühmas novelli või luulekogu kokkuvõtliku analüüsi, kasutades veebipõhiseid ühistöövahendeid;
- arutleb ühe autori loomingu (nt Suuts, Under, Tuglas) ning neis väljenduvate aja-, kultuuri- ja elulooliste seoste üle.

4. Mälu- ja traumakirjandus. Sõda ja selle järelmõjud. (4 tundi)

Karl Ristikivi „Hingede öö“, Mats Traat „Tants aurukatla ümber“, Arved Viirlaid „Ristideta hauad“, Viivi Luik „Seitsmes rahukevad“, Ene Mihkelson „Ahasveeruse uni“ jt. Jaan Kruusvall „Pilvede värvid“.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- loeb eelnimetatud teoste hulgast ühe tervikteose, vastab analüüsi-, tõlgendus- väärtus- ja rakendusküsimustele;
- vahendab oma lugemismuljeid teoses kujutatud ajajärgu eluolust ning tegelaste mälu- ja traumakogemusest;
- seostab teoses kujutatud sündmusi eesti ajalooga, sõjast tingitud ühiskondlike ja kultuuriliste arengutega;
- selgitab teose pealkirja kujundlikkust ja kesksete sümbolite tähendust, määratleb kirjaniku koha ajastus ja rahvuskirjanduses.

5. Okupatsioon ja nõukogude aeg. Eestlane paguluses. (4 tundi)

Juhan Smuuli poeeme. Helga Nõu „Tiiger, tiiger“, Valev Uibopuu „Keegi ei kuule meid“, Raimond Kaugver „Nelikümmend küünalt“, Arvo Valton „Kaheksa jaapanlannat“, Andrei Hvostov „Sillamäe passioon“ või „Sinised mäed“ jt. Paul-Eerik Rummo „Tuhkatriinumäng“.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- loeb eelnimetatud teoste hulgast ühe tervikteose, vastab analüüsi-, tõlgendus-, väärtus- ja rakendusküsimustele, koostab teost mõtestava märksõnaskaemi;
- sõnastab teose probleemistikust ja ideestikust tulenevad väited, põhiteema ja peamõtte, arutleb teoses kujutatud väärtuste üle;
- toob nõukogude aega või pagulust käsitlevatest kirjandustekstist näiteid oma ja võõra identiteedi kujutamise kohta, nimetab sõjajärgsele ajaperioodile iseloomulikke väärtusi ja traditsioone;
- leiab kirjandustekstist tsitaate, mis väljendavad midagi olulist portreeritava, inimsuhete, ideaalide, keskkonna, kogu ühiskonna või muu kohta;
- vahendab vanemate või vanavanemate meenutusi nõukogude ajast või elust võõrsil (lõimingu ajaloo).

6. Eestlane ja eestlus kirjanduspildis. Põlvkondlikud püüdlused ja ideaalid. (4 tundi)

Eduard Vilde „Mäeküla piimamees“, Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ II, Jaan Kross „Wikmani poisid“ või „Paigallend“, Andrus Kivirähk „Mees, kes teadis ussisõnu“, Indrek Hargla „French ja Koulu“, Ervin Õunapuu „Eesti gootika“, Mehis Heinsaar „Esimese eestlase jutustus“, Urmas Vadi „Neverland“ jt. Juhan Smuul „Polkovniku lesk“, Jaan Tätte „Ristumine peateega“ jt.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- loeb eelnimetatud teoste hulgast ühe tervikteose, koostab õpetaja juhendamisel selle kohta lugemis- või veebipäeviku või kirjutab teose arvustuse;
- uurib loetud tervikteosele või tekstikatkendile tuginedes personaalse või kollektiivse identiteedi olemust ja ilminguid;
- osaleb aktiivselt rühmaarutlusel, kuulab teisi ning väljendab oma põhjendatud seisukohti nii suuliselt kui ka kirjalikult.

7. Eestlase kuvand luules. (3 tundi)

Juhan Liiv, Hando Runnel, Paul-Eerik Rummo, Karl Ristikivi, Kalju Lepik, Juhan Viiding, Doris Kareva, Chalise, Kivisildnik, François Serpent, Jürgen Rooste, Kristiina Ehin jt.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- loeb, kuulab ja esitab eestlast iseloomustavaid ja eesti elu peegeldavaid luulenäiteid erinevatelt eesti autoritelt;
- analüüsib ja tõlgendab luuletusi, arutleb neis kajastatud teemade, probleemide, väärtuste ja hoiakute üle;
- tutvub lähemalt ühe luuletaja personaalse identiteediga, iseloomustab tema loomingus avalduvat autoripositsiooni.

8. Lokaalne ja globaalne identiteet. Eestlane laias maailmas. Reisikiri. (2 tundi)

August Gailit „Ekke Moor“, Emil Tode „Piiririik“, Tõnu Õnnepalu „Pariis“, „Aaker“ või „Lõpmatus“, Mihkel Mutt „Eesti ümberlõikaja“ jt. Minu-sarja reisiraamatud.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- iseloomustab loetud kirjandusteksti põhjal eestlase enesetunnetust võõrsil, tema identiteedikriisi ning kokkupuudet kosmopoliitse elulaadi ja rahvusülestest väärtustega;
- leiab reisikirjast näiteid, mis iseloomustavad eestlase elutunnetust võõrsil ja kokkupuudet kultuuriliste erinevustega, mõtestab reisiraamatute tähtsust tänapäeva kultuuriruumis.

9. Kohaidentiteet minevikus ja tänapäeval. Eestlase elukeskkond. (2 tundi)

Anton Hansen Tammsaare „Tõde ja õigus“ IV, August Mälk „Õitsev meri“, Mati Unt „Sügisball“, Nikolai Baturin „Karu süda“, Tõnu Õnnepalu „Paradiis“ jt.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- toob näiteid eesti kirjandusest, kus autor mõtestab oma teoses mingi konkreetse koha tähendust ja mõju;
- iseloomustab loetud tekstide põhjal eestlase elukeskkondi, võrdleb maa- ja linnaolustiku kujutamist ning arutleb tekstikatkendite näitel looduslähedase eluviisi väärtuste üle;
- leiab tekstist tegevuspaika ja -aega iseloomustavaid olustikulisi detaile, miljööd märkivaid kujundeid (sümboleid);
- seostab teoses kujutatud elukeskkonda tegelase psüühilise seisundi või sotsiaalse staatusega, tema eneseteostuse ja eluväärtustega;
- kaardistab kultuuri- ja ruumimälu silmas pidades oma kodukoha tähtsamad kohad, leiab oma tööle huvitava visuaalse ja narratiivse lahenduse.

10. Rahvuskultuuriline identiteet muutumas ajas. (3 tundi)

Anton Hansen Tammsaare „Ma armastasin sakslast“, Mari Saat „Lasnamäe lunastaja“, Jaan Kaplinski „Seesama jõgi“, Andrei Hvostov „Võõrad lood“, Valdur Mikita „Kukeseene kuulamise kunst“ jt.

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- loeb eelnimetatud teoste hulgast ühe tervikteose, analüüsib rahvuskultuurilise identiteedi kujutamist selles teoses ja määratleb autoripositsiooni;
- koostab paaris- või rühmatööna eesti kirjanduskaanonisse kuuluvate teoste nimekirja, põhjendab nende teoste valikut;
- kuulab mõnd tele- või raadiointervjuud J. Kaplinski, A. Hvostovi või V. Mikitaga, leiab sealt seisukohti rahvuskultuurilise identiteedi teemal.

11. Kollektiivsed identiteetid pingeväljas. (4 tundi)

Soolise, vanuselise, põlvkondliku, etnilise, keelelise, usulise jm identiteedi kajastusi kirjanduses. Murdekeelne kirjandus: Mats Traat, Madis Kõiv, Kauksi Ülle, Aapo Ilves jt. Eestivene kirjandus: Igor Kotjuh, Andrei Ivanov, Sveta Grigorjeva jt. Subkultuurilised identiteetid: punk- ja räpluule. Põlvkondliku elutunnetuse kajastusi: Jim Ashilevi „Ma olen elus olemise tunne“ jt. Ajakiri Värske Rõhk

Õppetegevusi ja metoodilisi soovitusi

Õpilane

- arutleb kollektiivse identiteediga seotud probleemide ja konfliktide üle, toob näiteid eesti kirjandusest, mineviku ja tänapäeva elust;
- selgitab, kuidas murdekirjandus kannab endas etnilist ja keelelist identiteeti, tõlgib ilukirjandusliku murdeteksti eesti keelde, kasutab murdesõnastikku;
- tutvub eri allikaid kasutades tänapäeva eestivene kirjaniku loominguga, selgitab teksti põhjal, kuidas tema looming käsitleb elu kultuuride piiril, oma ja võõra suhteid;
- iseloomustab kirjandusteksti põhjal mõnd subkultuurilist elutunnetust, kirjutab ise punk- või räpluuletuse;
- leiab ajakirjas Värske Rõhk avaldatud tekstidest neti- ja digipõlvkonnale omast elutunnetust ja väärtushoiakuid.

Kursuseüleseid arutlusteemasid

- Murrangulised ajad ühiskonnas ja nende kajastusi kirjanduses.
- Eesti kirjanduse roll ja tähtsus ühiskonnas eri perioodidel.
- Ühiskondlike olude kriitika kirjanduses.
- Ajaülesed probleemid ja väärtused kirjandusteostes.
- Laiahaardeline ja mitmekülgne elu- ja inimesekujutus kirjanduses.
- Kultuurimälu roll isikute- ja kultuuridevahelises kommunikatsioonis.
- Rahvuslikud narratiivid ja sümbolid eesti kirjanduses.
- Keskkonna mõju, inimese suhe linna ja loodusega eesti kirjanduse näitel.
- Elulaad, kombed ja moraal eesti ühiskonna eri ajajärkudel.
- Põlvkondlikud, hariduslikud ja rahvuslikud püüdlused ning ideaalid.
- Rahvuskultuuriline identiteet ja globaliseeruv maailm.
- Identiteedikriisi ilminguid tänapäeva Eesti ühiskonnas.
- Kirjandus teise (võõra) kogemuse vahendajana.
- Identiteedierinevuste sallimine ja austamine.
- Eesti kirjandus eetiliste väärtuste ja humanistlike hoiakute kujundajana.

Kursuses käsitletavat mõistet

Identiteet, kirjanduskaanon, kollektiivne identiteet, kultuurimälu, murdeluule, mälu kirjandus, pagulaskirjandus, punkluule, rahvuskirjandus, reisikiri, räpluule, subkultuur, sümbol, traumakirjandus.